

УДК 930.2(4)"18/20":271.2-737(477)
DOI: 10.24919/2312-2595.6/48.228471

Василь МЕНЬКО

старший викладач кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (vasulmenko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9528-547X>

Бібліографічний опис статті: Менько, В. (2021). Православні братства України в історіографії XIX – початку XXI ст.: джерелознавчий аспект. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 6/48, 43–64. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228471>.

ПРАВОСЛАВНІ БРАТСТВА УКРАЇНИ В ІСТОРІОГРАФІЇ XIX – ПОЧАТКУ XXI ст.: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

*Анотація. Мета дослідження – охарактеризувати історіографічну джерельну базу дослідження православних братств України в історичній науці XIX – початку XXI ст. Показати, що джерельна основа дослідження – достатньо різноманітна, всебічно охоплює предмет вивчення, є репрезентативною. Довести, що історіографічні джерельні матеріали дають достатні підстави для обґрунтованої оцінки напрацювань з вивчення різноманітних аспектів тенези православних братств Київської митрополії XVI–XVII ст., правових підстав їхнього існування та основних напрямів діяльності. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових та спеціально-історичних методів. Дотримано принципи історизму, об'єктивності та ціннісного підходу до досліджуваних явищ. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше проведена класифікація історіографічних джерел для вивчення історіографії православних братств України. **Висновки.** Історіографічна джерельна база дослідження православних*

© Василь Менько, 2021

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

братств України характеризується достатньою розмаїтістю матеріалів та всебічністю охоплення ними предмета вивчення. Загалом джерельна база є доволі репрезентативною, спроможною забезпечити реалізацію поставленої мети та розв'язати дослідницькі завдання. Історіографічні джерельні матеріали дають достатні підстави для обґрунтованої оцінки напрацювань з вивчення різноманітних аспектів генези православних братств Київської митрополії, правових підстав їхнього існування, а також основних напрямів діяльності.

Ключові слова: православні братства; історіографія; історіографічні джерела; Київська митрополія XVI–XVIII ст.

Vasyl MENKO

Senior Lecturer, Department of World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (vasulmenko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9528-547X>

To cite this article: Menko, V. (2021). Pravoslavni bratstva Ukrainy v istoriografii XIX – pochatku XXI st.: dzhereloznavchyi aspekt [Orthodox brotherhoods of Ukraine in historiography of the XIX – early XXI century: source study aspect]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 6/48, 43–64. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228471> [in Ukrainian].

ORTHODOX BROTHERHOODS OF UKRAINE IN HISTORIOGRAPHY OF THE XIX – EARLY XXI CENTURY: SOURCE STUDY ASPECT

Summary. The purpose of the research is to show the historiographical source base of the study of Orthodox brotherhoods in Ukraine in the historical science of the XIX – early XXI century. Show that the source base of the study is characterized by a sufficient variety of materials and comprehensive coverage of the subject, is representative. Prove that the historiographical source materials provide sufficient grounds for a reasonable assessment of the work on the study of various aspects of the genesis of the Orthodox brotherhoods of the Kyiv Metropolis of the XVI–XVIII centuries, the legal basis of

their existence and the main activities. The research methodology is based on the application of general scientific and special-historical methods. The principles of historicism, objectivity and value approach to the studied phenomena are observed. The scientific novelty is that for the first time the classification of historiographical sources for the study of the historiography of the Orthodox brotherhoods of Ukraine was carried out. Conclusions. The historiographical source base of the study of the Orthodox fraternities of Ukraine is characterized by a sufficient variety of materials and comprehensive coverage of the subject of study. In general, the source base is quite representative and able to ensure the implementation of the goal and solve research problems. Historiographical source materials provide sufficient grounds for a reasonable assessment of the work on the study of various aspects of the genesis of the Orthodox fraternities of the Kyiv metropolitane, the legal basis for their existence and the main activities.

Key words: *Orthodox Brotherhood; historiography; historiographical sources; Kyiv Metropolis XVI–XVIII centuries.*

Постановка проблеми. Вивчення представлення в історіографії досліджень, присвячених православним братствам України XVI–XVIII ст. потребує обґрунтування власної джерельної бази, що уміщує різноманітні за походженням, змістом та характером матеріали. Основу такого вивчення становлять історіографічні джерела, які репрезентують увесь спектр публікацій (українських, російських, польських) авторів, що містять у собі інформацію з історії історичної науки, події та явища в її розвитку, про осіб і осередки, які збагатили історичні знання про діяльність православних церковних братств Київської митрополії означеного періоду. Саме історіографічні джерела дають нам можливість відтворити динаміку змін історіографічної ситуації з вивчення окресленої проблеми, з'ясувати, як змінювалося її бачення, відштовхуючись не тільки від конкретно-історичних умов, у яких жив та творив той чи той історик, а й беручи до уваги особливості його світобачення. Як слушно зауважила А. Атаманенко: «Джерельна база досліджень з історіографії джерелознавства відрізняється від джерельної бази історичних творів і навіть історіографічних досліджень іншого типу. Історіографічні джерела дозволяють розв'язати ряд проблем дослідження: 1) визначення доробку окремих істориків або наукових колективів у контексті

стану розвитку тогочасної науки; 2) виявлення професійного рівня діяльності історика або наукового колективу; 3) визначення відповідності стану науки і методики використання джерел та ефективності застосування методів їх аналізу істориком або науковим колективом; 4) визначення ступеня реалізації потенційних творчих можливостей історика або колективу; 5) встановлення місця історика або наукового колективу у тогочасному історіографічному процесі, включаючи взаємозв'язки, взаємовпливи та взаємозалежність творів різних авторів» (Атаманенко, 2000, с. 16–17).

Аналіз досліджень та публікацій. Характеристика джерельної бази дослідження, а також її класифікація, потребують інформації з галузі теоретичного джерелознавства. У цій статті ми звертаємося до напрацювань українських та російських дослідників: С. Шмідта (Шмитд, 1976), Л. Пушкарьова (Пушкарёв, 1980), М. Ковальського (Ковальський, 1992), Я. Калакури (Калакура, 2016), А. Атаманенко (Атаманенко, 2000).

Мета дослідження – охарактеризувати історіографічну джерельну базу дослідження православних братств України в історичній науці XIX – початку XXI ст.

Виклад основного матеріалу. Основну групу історіографічних джерел вивчення православних братств складають наукові дослідження: узагальнювальні праці, спеціальні монографії, статті, повідомлення, рецензії, матеріали конференцій, які пропонуємо так розділити: 1) узагальнювальні праці з історії України, Польщі, Росії та минулого церкви; 2) спеціальні монографічні праці з історії православних братств чи суміжних тем, а також дисертації та автореферати дисертацій 3) наукові публікації у вигляді статей, рецензій, інформаційних оглядів з історії церкви та братської проблематики; 4) повідомлення конференцій та «круглих столів»; 5) біографічні праці; 6) навчальна і довідкова (енциклопедії, словники) література.

Великий інформаційний потенціал мають праці узагальнювального характеру, що підсумовують інформацію про минуле усіх сфери суспільного життя: соціокультурну, політичну, економічну, духовну, а відтак дають уявлення про контекст епохи. У нашому випадку це такі наративи, як праця М. Грушевського «Історія України-Руси» (Т. 5, 1905 р.), у якій міститься нарис сус-

пільно-політичного і церковного устрою та взаємин в українських землях в XIV–XVII ст. (Грушевський, 1905). Також беремо до уваги дослідження узагальнювального характеру польської історіографії, наприклад, працю М. Бобжинського «Нариси історії Польщі» (Т. 2, 1881 р.), у якій автор торкається теми політики польської держави та католицького костелу до православної церкви. Політику останньої М. Бобжинський трактує як таку, що значно погіршила становище польської держави після Берестейської унії (Bobrzyński, 1881). Його твори виражають «песимістичну» візію минулого Польщі. Натомість протилежне, «оптимістичне» бачення представлено у дослідженнях Т. Корзона, зокрема, у нарисі «Нова історія (до 1648 р.)» (Korzon, 1889). До таких узагальнювальних синтез відносимо також праці російських істориків, наприклад, «Історія Росії від найдавніших часів» С. Соловйова (Соловьёв, 1851). Джерела такого типу подають інформацію, що не лише розкриває перебіг подій характеризованої епохи, а, що особливо важливо, – власне бачення дослідниками минулих подій, їх оцінні характеристики. До праць, що містять інформацію узагальнювального характеру відносимо також наукові студії, присвячені змалюванню локальної історії, наприклад, дослідження І. Крип'якевича з історії Львівської Русі в першій половині XVI ст. (1907 р.) (Крип'якевич, 1994) чи «Хроніка міста Львова» Д. Зубрицького (1844 р.) (Zubrycki, 1844).

Відзначимо, крім того, і узагальнювальні дослідження історії окремих інтелектуальних галузей знань, що змальовують тло епохи під певним кутом бачення. До таких відносимо, наприклад, праці Д. Чижевського (Чижевський, 1929) з історії української філософії, Д. Дорошенка (Дорошенко, 1933) з історії української історіографії, роботи з історії української культури І. Мірчук (Мірчук, 1949) та літератури М. Грушевського (Грушевський, 1905), М. Возняк (Возняк, 1921). До цієї категорії відносимо: студії з історії церкви, розуміючи, що ці джерела містять й конкретну інформацію з теми православних церковних братств (А. Карташова (Карташов, 1959), І. Огієнко (Огієнко, 1942), К. Ходиницький (Chodynicky, 1934)).

До другої групи джерел відносимо спеціальні монографічні праці з історії православних братств чи суміжних тем, що мають тривалу історіографічну традицію вивчення – практично з сере-

дини XIX ст. Фактично, вони є пріоритетним носієм розвитку науки, оскільки формують та поширюють історичні знання, створюючи основу для написання досліджень синтетичного характеру. Ці праці ми групуємо за змістом, відштовхуючись від їх дослідницької спрямованості. З-поміж цього комплексу джерел можемо виокремити монографії, безпосередньо присвячені історії православних братств, як, наприклад, праця О. Єфименка про південно-руські братства (Єфименко, 1905), чи сучасні дослідження: Я. Ісаєвича про братства у ранньомодерній історії України (Isaievych, 2006), С. Лукашової (Лукашова, 2006) про мирянські організації Київської митрополії та А. Міроновича (Mironowicz, 2003) про церковні братства у Речі Посполитій, Б. Лоренс (Lorens, 2005) про православні об'єднання Перемишльської єпархії. Історія окремих мирянських організацій, наприклад, одного з найвідоміших об'єднань – Львівського Ставропігіївського братства також добре представлена у монографічних дослідженнях Д. Зубрицького (Зубрицкий, 1849), А. Криловського (Крыловский, 1904), Ю. Шустової (Шустова, 2009). Не менш цікаве бачення братських рухів представляють такі дослідження, як, наприклад Л. Цьвікли про державну політику Речі посполитої стосовно православної церкви і населення у 1344–1795 рр. (Ćwikła, 2006).

Особливе місце у джерельній базі дослідження займають роботи з минулого православних братств у різноманітних історичних контекстах, наприклад, з перспективи Берестейської унії. Так, в аспекті протиборства з унією розглядав історію православних братств О. Флеров (Флеров, 1857). Я. Ісаєвич у своїй знаній монографії говорив про роль братств у історії української культури (Ісаєвич, 1966). Б. Гудзяк звертав увагу на православні братства у контексті дослідження генези Берестейської унії (Гудзяк, 2000), російські дослідники Б. Флоря, М. Дмитрієв, С. Яковенко зверталися до теми, розкриваючи її на тлі суспільно-політичної боротьби кін. XVI – початку XVII ст., спровокованої унією. Проблема православних братств розглядалася і в інших контекстах. Зокрема, відзначимо дослідження сучасного російського дослідника М. Дмитрієва, який проводив паралелі між православ'ям та Реформацією у контексті історії братських рухів (які він вважає реформаційними) у східнослов'янських землях Речі Посполитої у другій пол. XVI ст. (Дмитриев, 1990). Однією з найбільш дос-

ліджуваних тем була тема братських шкіл, до якої зверталися і у російській історіографії у контексті захисту православної віри, згадаймо працю К. Харламповича (Харлампович, 1898), і у радянській історіографії – з погляду майбутньої перспективи «возз'єднання братніх народів України і Росії» (Медынский, 1954). Відзначимо також праці з соціальної історії, у яких автори заторкували питання національної чи соціальної структури населення означеної епохи, теми православних братств (Loziński, 1902; Капраль, 2010).

До цієї групи джерел віднесемо і праці, що містять результати наукових досліджень: дисертації і автореферати дисертацій. Ці джерела містять важливі узагальнювальні висновки, що закривають цілі дослідницькі лакуни, і їхня цінність зростає у випадку, якщо дослідження не вилилося у монографічну публікацію і його результатів немає у більш широкому доступі (Лазорак, 2012, Фефелова, 2001).

Третю, найбільш чисельну групу джерел становлять публікації у вигляді наукових статей та рецензій і оглядів, що публікуються у періодиці, з історії церкви та минулого православних братств. Різноманітна спрямованість цих публікацій дає змогу систематизувати їх за тематичним принципом. Саме ця група джерел, у поєднанні з монографічними студіями, уможливило скласти уявлення про те, як накопичувалася й урізноманітнювалася історіографічна джерельна база з історії православних мирянських організацій XVI–XVIII ст. Оперативність появи досліджень у науковій періодиці, сконцентрованість представленої у них інформації, роблять це джерело особливо важливим у дослідженні історіографії нашої проблеми.

У структурі науково-історичної продукції рецензії посідають чільне місце, зокрема, належать до одного із найоперативніших видів публікацій. Вони є важливим джерелом для з'ясування поглядів істориків другої половини XIX – поч. XXI ст. на головні аспекти історії православних церковних братств, свідчать про ставлення до праць з цієї проблематики представників різноманітних шкіл, напрямів та орієнтацій української, російської й польської історичної науки. Зазначимо, що у рецензіях відобра-

жені позиції не лише авторів окремих праць, а й рецензентів, що уможливило широкий аналіз поглядів вчених з обох боків «бар'єру».

Тематично, починаючи з середини XIX ст. – часу, коли наукова історична преса розпочинає відігравати значну роль у процесі представлення дослідницьких здобутків – у пресі публікуються наукові новинки різноманітного характеру й обсягу. Це і праці загального характеру, як, наприклад, нарис С. Соловйова «Братчини» (Соловьев, 1856), опублікований у часописі «Русская беседа», чи більш конкретні, причинкові публікації досліджень М. Максимовича (Максимович, 1841) про Луцьке Хрестовоздвиженське братство, А. Петрушевича (Петрушевич, 1880) про Львівське Ставропігійське братство. Прикметно, що останнє було опубліковане у власному періодичному виданні Ставропігійського інституту у Львові.

Наприкінці XIX – на поч. XX ст. до питань, пов'язаних з історією православних братств, звертаються дослідники, зосереджені у Львові, котрі публікують результати своїх пошуків у місцевій науковій пресі. Зокрема, на сторінках «Записок Наукового Товариства ім. Т. Шевченка» натрапляємо дослідження Ф. Срібного, присвячене організації Львівської Ставропігії (Срібний, 1911). Звернемо увагу, що поява новаторського як для свого часу дослідження А. Криловського підштовхнула Ф. Срібного до вивчення цієї теми, що розпочалася з ґрунтовної рецензії на працю А. Криловського (Срібний, 1907).

З'являлася тема братств і у польській науковій пресі XIX–XX ст.: І. Франко на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny» піднімав питання історії Берестейської унії, він також, у контексті характеристики руської літератури XVI–XVII ст., звертався до проблеми полемічної літератури та братської освіти (Franko, 1892). На шпальтах цього видання наприкінці XIX ст. друкувалися й фрагменти дослідження В. Лозинського про львівський патриціат XVII ст. У міжвоєнний період, також у контексті історії Львова, на сторінках «Kwartalnika Historycznego» про діяльність братств згадував Я. Птасьнік (Ptaśnik, 1925).

У листопаді 1919 р. «українофіли» Львівського Ставропігійного інституту згуртувалися і організували редакційний комітет наукового «Збірника Львівської Ставропігії», видання якого

з'явилося у 1921 р. і містило тематичні публікації з історії Львівського братства та самого інституту (Студинський, 1921).

Наукова діяльність у міжвоєнну добу на еміграції В. Заїкіна, зокрема, його дослідження про участь світського елементу у церковному управлінні в Київській митрополії XVI і XVII ст., викликала жвавий інтерес дослідників, що вилилося у появу низи рецензійних матеріалів на сторінках преси різноманітних релігійних організацій: «Доброго пастиря», «Записок ЧСВВ», «Богословія», «Kwartalnika Historycznego» (М. К., 1931).

Різноманітні аспекти діяльності братств, переважно світського характеру, якнайбільше цікавили дослідників 60–80-х рр. ХХ ст. Саме тоді ми спостерігаємо неабияке розширення тематичного діапазону цього типу джерел: у цих дослідженнях анонсувалися нові напрями наукових студій. До теми архіву Львівського Ставропігіївського братства звертався Я. Ісаєвич (Ісаєвич, 1968), він же піднімав питання ролі цих мирянських організацій у розвитку тогочасної музичної культури; братські грамоти досліджував Б. Фонкич (Фонкич, 1975).

Нові дослідницькі перспективи, позбавлені цензурних та методологічних обмежень радянської доби, відкрилися у 90-х рр. ХХ ст. зі здобуттям незалежності. Церковна історія, вивчення якої вийшло з-під ідеологічних заборон, відкрило неабиякі дослідницькі перспективи на пострадянському просторі. У Львові було відновлено діяльність НТШ (1989) та його «Записок...» (1990), почали з'являтися періодичні видання, що презентували діяльність окремих дослідницьких осередків – наприклад, відновленої у 1994 р. Острозької академії. Також у другій пол. 90-х рр. ХХ ст. значний інтерес до теми православних братств був спровокований відзначенням ювілею Берестейської унії (1996). Усе це відобразилося у кількісному зростанні досліджень та позитивно вплинуло на їх професійний рівень.

З початком 2000-х рр. спостерігаємо ще більше розширення діапазону досліджень, і їх географії: науковці звертають увагу не тільки на такі значимі, ключові, за тривалістю і масштабами своєї діяльності об'єкти, як Львівське та Київське братства, а більш прискіпливо вдивляються у минуле невеликих мирянських організацій, піднімають питання історіографічної рефлексії досліджень братської тематики тощо. Як приклад тут можемо

навести студії дрогобицького наукового осередку, добре презентовані на сторінках «Дрогобицького краєзнавчого збірника» у дослідженнях Л. Тимошенка (Тимошенко, 2008) С. Білої (Біла, 2005), Б. Лазорака (Лазорак, 2014), В. Менька (Менько, 2011) та ін. На сторінках цього видання з'являються також і рефлексії критичного характеру, зокрема М. Капраль опублікував тут рецензію на працю Ю. Шустової (Капраль, 2009).

Четверту групу складають джерела що містять повідомлення конференцій, обговорень та дискусій різноманітних «круглих столів», уміщені у тематичних збірниках. Тут варто згадати такі довготривалі проекти, як, наприклад, «Федорівські читання», що вели свій початок з 50-х рр. ХХ ст. і були покликані вивчати життя і діяльність першодрукаря Івана Федорова. З 1973 р. це уже були форматні, регулярні (щорічні) наукові конференції, що відбувалися у Львові та Острозі аж до 1986 р. Згодом до цього повернулися уже в нових умовах, і у 2003–2013 рр. знову проводилися конференції та видавалися матеріали. На цих заходах, присвячених історії книжкової культури, заторкувалися також питань діяльності православних братств (Исаевич, 1978).

З 1991 р. і до цього часу у Львові під егідою Львівського музею історії релігії (з 1993 р. – Інституту релігієзнавства) проходять конференції та видається збірник «Історія релігій в Україні», що містить низку публікацій котрі прямо чи опосередковано торкаються історії православних братств.

У ювілейному 1996 р. було видано збірник «Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні», що містив низку праць з історії цієї мирянської організації, оприлюднених за результатами наукової конференції, що відбулася у Львові у квітні того ж року. У матеріалах конференції відобразилося і тематичне розширення дослідницьких інтересів, і застосування нових підходів до вивчення історії цієї братської організації, адже тут піднімалися питання братської символіки, історії портретного живопису, питання архітектурних стилів XVI–XVII ст. тощо. Значну інформативну цінність мають також матеріали конференцій, що відбуваються у Луцьку і стосуються історії місцевого Хрестовоздвиженського братства.

До наукового обігу залучаються й матеріали дискусій та обговорень, наприклад, матеріали дискусій, що стосувалися об-

рядово-літургійної проблематики «Рим і обрядово-літургійні дискусії у патріаршій Київській Вселенській Церкві» (Блажейовський & Тереховський, 2002).

П'ята група джерел – біографічні матеріали, що проливають світло на життя та діяльність осіб, пов'язаних з історією православних братств. Тут маємо широкий спектр джерел, який охоплює значний часовий відрізок від перших спроб дослідити життєписи ключових осіб історії XVI–XVII ст. К. Осрозького, П. Могили, Й. Шумлянського (Шараневич, 1896) до найновіших досліджень, сфокусованих на історії «маленької» людини, що продемонстровано, наприклад, у дослідженнях Б. Лазорака (Лазорак, 2014). Важливе значення для насвітлення історії вивчення православних братств Київської митрополії окресленого періоду мають також життєписи полемістів-просвітників, що активно розроблялося представниками радянської історичної науки (Науменко, 1963; Яременко, 1964).

До шостої групи джерел відносимо навчально-довідкову літературу – різноманітні посібники, словники, енциклопедії (Ульяновський, 1994). Інформація з цих джерел має подвійну природу, оскільки, з одного боку, є допоміжного характеру, сприяючи встановленню окремих фактів, дає змогу зробити уточнення, а з іншого, містить в собі й оцінні характеристики, є вельми ілюстративною у реконструкції особливостей бачення проблеми у певний історичний період (енциклопедії радянських часів) чи представленні поглядів якоїсь організації (довідкові видання церкви, як, наприклад, «Католицька енциклопедія»).

Висновки. Історіографічна джерельна база дослідження православних братств України характеризується достатньою розмаїтістю матеріалів та всебічністю охоплення ними предмета вивчення. Загалом джерельна база є доволі репрезентативною, спроможною забезпечити реалізацію поставленої мети та розв'язати дослідницькі завдання. Історіографічні джерельні матеріали дають достатні підстави для обґрунтованої оцінки напрацювань із вивчення різноманітних аспектів генези православних братств Київської митрополії, правових підстав їхнього існування та основних напрямів діяльності.

Джерела та література

- Атаманенко, А. (2000). Деякі проблеми досліджень з історії джерелознавства та археографії. *Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України. Образи науки: міжвузівський зб. наук.* пр. (с. 13–21). Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського університету.
- Біла, С. (2005). Церковні братства Галичини в дослідженнях Івана Франка. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, IX, 39–47.
- Блажейовський, Д., & Тереховський, Р. (Ред.). (2002). *Рим і обрядово-літургичні дискусії у патріаршій Київській Вселенській Церкві між двома світовими війнами: збірка спостережень та дискусій, зібрана та передана до Східної Конгрегації о. Кирилом Королевським*. Львів.
- Возняк, М. (1921). *Історія української літератури. Т. 2: Віки XVI–XVIII. Ч. 1: (з 46 іл.)*. Львів: Накладом Т-ва «Просвіта».
- Голубев, С. (1883). *Киевский митрополит Петр Могила и его сподвижники: (опыт церковно-исторического исследования)*. Киев.
- Грушевський, М.С. (1905). *Історія України-Руси* (Т. 5). Львів.
- Гудзяк, Б. (2000). *Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії*. Львів.
- Дмитриев, М.В. (1990). *Православие и Реформация: реформационные движения в восточнославянских землях Речи Посполитой во второй половине XVI в.* Москва: Издательство МГУ.
- Дорошенко, Д. (1933). *Нарис історії України* (Т. 1–2). Варшава.
- Ефименко, О. (1905). Южно-русские братства. *Южная Русь: очерки, исследования и заметки* (Т. 1, с. 200–309). Санкт-Петербург.
- Зубрицкий, Д. (1849). Летопись Львовского Ставропигийского братства. *Журнал Министерства Народного Просвещения*, № 56, Ч. 62, Отд. 2.
- Исаевич, Я. (1978). Круг читательских интересов городского населения Украины в XVI–XVII в. *Федоровские чтения 1976: Читатель и книга* (с. 67–71). Москва.
- Исаевич, Я. (1966). *Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст.* Київ: Наук. думка.
- Исаевич, Я. (1968). Архів Львівського братства. *Архіви України*, 1, 88–93.
- Исаевич, Я. (1971). Братства і українська музична культура XVI–XVIII ст. *Українське музикознавство*, 6, 48–57. Київ.
- Калакура, Я. (2016). *Методологія історіографічного дослідження*. Київ: ВПЦ «Київський університет».

- Капраль, М.** (2009). Знахідки і втрати джерелознавчого дослідження про Львівське братство. [Рец.:] Шустова Ю.Э. Документи Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586–1788). Источниковедческое исследование. Москва, 2009. 648 с., ил. (Россия и Христианский Восток. Библиотека; Вып. 8). *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, XIII, 365–371.
- Капраль, М.** (Упоряд.). (2010). *Привілеї національних громад міста Львова (XIV–XVIII ст.)*. Львів.
- Карташов, А.** (1959). *Очерки по истории русской церкви*. Париж.
- Ковальський, Н.П.** (1978). *Источниковедение и археография истории Украины XVI – перв. пол. XVII в.* Днепропетровск.
- Ковальський, М.П.** (1992). Актуальні проблеми джерелознавства історії України XVI–XVII ст. *Український археографічний щорічник*, 1, 261–273. Київ: Наукова думка.
- Крип'якевич, І.** (1994). *Історія Львівської Русі в першій половині XVI ст.: дослідження та матеріали*. М. Капраль (Упоряд.). Львів.
- Крыловский, А.С.** (1904). *Львовское ставропигиальное братство: (Опыт церковно-исторического исследования)*. А. Крыловский (Соч.). Киев: тип. Имп. ун-та Св. Владимира.
- Лазорак, Б.** (2012). *Церковні братства Львівсько-Кам'янецької єпархії XVII ст.* (Автореф. дис. ... канд. іст. наук). Луцький національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк.
- Лазорак, Б.** (2014). Два документи львівського кушніра Василя Ревачовича на «Мікрошовський» ґрунт: з архіву львівського Богоявленського братства (1654, 1669 рр.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, 17–18, 461–466.
- Лукашова, С.С.** (2006). *Миряне и церковь: религиозные братства Киевской митрополии в конце XVI века*. Москва.
- М. К.** (1931). [Рец.:] Заикин В. Участие светского элемента в церковном управлении, выборное начало и «соборность» в Киевской митрополии в XVI и XVII веках. Варшава, 1930. *Добрый пастыр*, I (2), 154–156.
- Максимович, М.** (1841). О памятниках Луцкого Крестовоздвиженского братства. *Киевлянин* (с. 311–324).
- Медынский, Е.Н.** (1954). *Братские школы Украины и Белоруссии в XVI–XVII вв. и их роль в воссоединении Украины с Россией*. Москва: Изд-во АПН РСФСР.
- Менько, В.** (2011). Історичні дослідження XIX – початку ХХІ ст. благодійної діяльності православних церковних братств кївської митрополії. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, XIV–XV, 242–251.
- Мірчук, І.** (1949). *Історія української культури*. Мюнхен.

- Науменко, Ф.** (1963). *Педагог-гуманіст і просвітитель І. Борецький*. Львів.
- Огієнко, І.** (1942). *Українська церква. Т. 1: Нариси з історії Української Православної Церкви*. Прага: Вид-во Юрія Тищенка.
- Петрушевич, А.** (1880). Акты, относящиеся к истории Львовского Ставропигиального братства. *Временник Ставропигийского Института* (с. 137–148).
- Пушкарёв, Л.Н.** (1980). Определение, систематизация и использование историографических источников. *Методологические и теоретические проблемы истории исторической науки* (с. 102–108). Калинин.
- Рамазанова, Д.Н.** (2003). Бытование первой Греко-славянской грамматики (Львов, 1591 г.) в славянских землях в XVII–XVIII вв. *Федоровские чтения* (с. 277–284).
- Соловьёв, С.** (1851). *История России с древнейших времён* (Кн. 1–6). Санкт-Петербург: Товарищество «Общественная польза».
- Соловьёв, С.** (1856). Братчины. *Русская беседа* (Т. IV, с. 108–117).
- Срібний, Ф.** (1907). [Рец.:] Криловський А. Львовское Ставропигиальное братство. Киев, 1904. *ЗНТШ* (Т. 75 (1), с. 171–195).
- Срібний, Ф.** (1911). *Студії над організацією львівської Ставропигії*. *ЗНТШ* (Т. 106, с. 25–40). Львів.
- Студинський, К.** (1921). *Збірник Львівської Ставропигії* (Т. 1). Львів.
- Тимошенко, Л.** (2008). Криза церковного життя Київської православної митрополії наприкінці XVI ст.: інтерпретації істориків і свідчення джерел. *Дрогобицький краєзнавчий збірник, XI–XII*, 96–116.
- Ульяновський, В.** (1994). *Історія церкви та релігійної думки в Україні. Кн. 1: Середина XV – кінець XVI ст.*: навч. посіб. Київ: Либідь.
- Фефелова, О.** (2001). *Православные братства на восточнославянских территориях Речи Посполитой во второй половине XVI – первой половине XVII веков*. (Автореф. дисс. ... канд. ист. наук). Томск.
- Флеров, И.** (1857). *О православных церковных братствах, существовавших у нас в Юго-Западной России, в XVI, XVII и XVIII столетиях*. Санкт-Петербург: Н.Г. Овсянников.
- Фонкич, Б.** (1975). Новые работы по истории греческой культуры после византийского периода. *Византийский временник*, 36 (61), 194–199.
- Харлампович, К.** (1898). *Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви*. Казань: Типо-литогр. Императ. Ун-та.

- Ціховський, Г.** (1931). [Рец.:] Заикин В. Участие светского элемента в церковном управлении, выборное начало и «соборность» в Киевской митрополии в XVI и XVII веках. Варшава, 1930. *Записки ЧСВВ* (Т. 4 (1–2), с. 378–385).
- Чижевський, Д.** (1929). *Філософія на Україні*. Прага.
- Шараневич, И.** (1896). *Иосиф Шумлянский, епископ Львовский от 1667 до 1708 г.* Львов.
- Шмидт, С.О.** (1976). Некоторые вопросы источниковедения историографии. *Проблемы истории общественной мысли и историографии: к 75-летию М.В. Нечкиной* (с. 265–274). Москва.
- Шустова, Ю.Э.** (2009). *Документи Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586–1788): источниковедческое исследование*. Москва: Языки славянской культуры.
- Яременко, П.** (1964). *Український письменник-полеміст Христофор Фіلالет і його «Апокрисис»*. Львів.
- Яременко, П.** (1982). *Іван Вишенський*. Київ.
- Яременко, П.** (1986). *Мелетій Смотрицький: життя і творчість*. Київ.
- Bobrzyński, M.** (1881). *Dzieje Polski w zarysie*. Warszawa – Kraków: Nakład Gebethnera i Wolffa.
- Chodynicki, K.** (1934). *Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska: zarys historyczny 1370–1632*. Warszawa.
- Ćwikła, L.** (2006). *Polityka władz państwowych wobec Kościoła prawosławnego i ludności prawosławnej w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Litewskim oraz Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1344–1795*. Lublin.
- Franko, I.** (1892). Charakterystyka literatury ruskiej 16–17 w. *Kwartalnik Historyczny* (Т. 4, s. 693–727).
- Isaievych, I.** (2006). *Voluntary brotherhood: confraternities of laymen in early modern Ukraine*. Edmonton; Toronto: Canadian institute of Ukrainian studies press.
- Korzon, T.** (1889). *Historia nowożytna. T. 1: Do 1648 roku*. Kraków.
- Kuzmak, K., & Szegda, M.** (1995). Cerkiewne bractwa. *Encyklopedia katolicka* (Т. III, s. 14–18). Lublin.
- Lewicki, K.** (1933). *Książę Konstanty Ostrogiński a Unja Brzeska 1596 r.* Lwów.
- Lorens, B.** (2005). *Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII i XVIII wieku*. Rzeszów: Wyd. UR.
- Loziński, W.** (1902). *Patrycjat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku*. Lwów.

- Mironowicz, A.** (2003). *Bractwa cerkiewne w Rzeczypospolitej*. Białystok: Offset-print.
- Ptaśnik, J.** (1925). Walki o demokratyzację Lwowa od XVI do XVIII wieku. *Kwartalnik Historyczny* (T. 39 (2), s. 228–257).
- Zubrycki, D.** (1844). *Kronika miasta Lwowa*. Lwów: t. Staurop. inst.

References

- Atamanenko, A.** (2000). Deiaki problemy doslidzhen z istorii dzhereloznavstva ta arkeohrafii [Some problems of research in the history of source studies and archeography]. *Istoriografichni ta dzhereloznavchi problemy istorii Ukrainy – Historiographical and source problems of the history of Ukraine* (pp. 13–21). Dnipropetrovsk: Vydavnytstvo Dnipropetrovskoho universytetu [in Ukrainian].
- Bila, S.** (2005). Tserkovni bratstva Halychyny v doslidzhenniakh Ivana Franka [Church fraternities of Galicia in the research of Ivan Franko]. *Drohobytyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych local lore collection*, IX, 39–47 [in Ukrainian].
- Blazheiovskyyi, D., & Terekhovskyyi, R.** (Ed.). (2002). *Rym i obriadovoliturhichni diskusii u patriarshii Kyivskii Vselenskkii Tserkvi mizh dvoma svitovymy viinamy: zbirka sposterezhen ta diskusii, zibrana ta peredana do Skhidnoi Konhrehatsii o. Kyrylom Korolevskym* [Rome and ceremonial-liturgical discussions in the patriarchal Kyiv Ecumenical Church between the two world wars: A collection of observations and discussions, collected and transmitted to the Eastern Congregation by Kyrylo Korolevsky]. Lviv [in Ukrainian].
- Vozniak, M.** (1921). *Istoriia ukrainskoi literatury. T. 2 (1): Viky XVI–XVIII* [History of Ukrainian literature. Vol. 2 (1): Ages of the 16th – 18th centuries]. Lviv: Nakladom T-va «Prosvita» [in Ukrainian].
- Golubev, S.** (1883). *Kievskiy mitropolit Petr Mogila i ego spodvizhniki: (opyt tserkovno-istoricheskogo issledovaniya)* [Kyiv Metropolitan Peter Mohyla and his associates: (experience of church-historical research)]. Kiev [in Ukrainian].
- Hrushevskyyi, M.S.** (1905). *Istoriia Ukrainy-Rusy* [History of Ukraine-Russia]. (Vol. 5). Lviv [in Ukrainian].
- Hudziak, B.** (2000). *Kryza i reforma: Kiivska mytropoliia, Tsarhorodskyyi patriarkhat i geneza Beresteiskoi unii* [Crisis and reform: the Kyiv metropolitanate, the Constantinople patriarchate and the genesis of the Brest Union]. Lviv [in Ukrainian].
- Dmitriev, M.V.** (1990). *Pravoslavie i Reformatsiya: reformatsionnye dvizheniya v vostochnoslavyanskikh zemlyakh Rechi Pospolitoj vo vtoroy polovine XVI v.* [Orthodoxy and the Reformation: Reformation movements in

- the East Slavic lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the second half of the 16th century*]. Moskva: Izdatelstvo MGU [in Russian].
- Doroshenko, D.** (1933). *Narys istorii Ukrainy [Essay on the history of Ukraine]*. (Vols. 1–2). Varshava [in Ukrainian].
- Efimenko, O.** (1905). *Yuzhno-russkie bratstva [South Russian fraternities]. Yuzhnaya Rus: ocherki, issledovaniya, zametki – Southern Russia: essays, research and notes* (Vol. 1, pp. 200–309). Saint Petersburg [in Russian].
- Zubritskiy, D.** (1849). *Letopis Lvovskogo Stavropigiyskogo bratstva [Chronicle of the Lviv Stauropean Brotherhood]. Zhurnal Ministerstva Narodnogo Prosveshcheniya – Journal of the Ministry of Public Education*, № 56, Ch. 62, Otd. 2 [in Russian].
- Isaevich, Ya.** (1978). *Krug chitatelskikh interesov gorodskogo naseleniya Ukrainy v XVI–XVII v. [The circle of readers' interests of the urban population of Ukraine in the XVI–XVII centuries]. Fedorovskie chteniya, 1976: Chitatel i kniga – Fedorovsky readings 1976: The reader and the book* (pp. 67–71). Moskva [in Russian].
- Isaievych, Ya.** (1966). *Bratstva ta yikh rol v rozvytku ukrainskoi kultury XVI–XVIII st. [Brotherhoods and their role in the development of Ukrainian culture of the XVI–XVIII centuries]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Isaievych, Ya.** (1968). *Arkhiv Lvivskoho bratstva [Archive of the Lviv Brotherhood]. Arkhivy Ukrainy – Archives of Ukraine*, 1, 88–93 [in Ukrainian].
- Isaievych, Ya.** (1971). *Bratstva i ukrainska muzychna kultura XVI–XVIII st. [Brotherhoods and Ukrainian musical culture of the XVI–XVIII centuries]. Ukrainske muzykoznavstvo – Ukrainian musicology*, 6, 48–57. Kyiv [in Ukrainian].
- Kalakura, Ya.** (2016). *Metodolohiia istoriohrafichnoho doslidzhennia [Methodology of historiographical research]*. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet» [in Ukrainian].
- Kapral, M.** (2009). *Znakhidky i vtraty dzhereloznavchoho doslidzhennia pro Lvivske bratstvo. [Rets.:] Shustova Yu.Ye. Dokumenty Lvovskogo Uspenskogo Stavropigiyskogo bratstva (1586–1788). Istochnikovedcheskoe issledovanie. Moskva, 2009. 648 s., il. (Rosiya i Khristianskiy Vostok. Biblioteka; Vyp. 8) [Finds and losses of source research on the Lviv Brotherhood. [Rev.:] Shustova Yu.E. Documents of the Lviv Assumption Stauropean Brotherhood (1586–1788). Source study. Moscow, 2009. 648 p., ill. (Russia and the Christian East. Library; Issue 8)]. Drohobyskiy kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych local lore collection*, XIII, 365–371 [in Ukrainian].

- Kapral, M.** (Comp.). (2010). *Pryvilei natsionalnykh hromad mista Lvova (XIV–XVIII st.) [Privileges of national communities of the city of Lviv (XIV–XVIII centuries)]*. Lviv [in Ukrainian].
- Kartashov, A.** (1959). *Ocherki po istorii russkoy tserkvi [Essays on the history of the Russian church]*. Parizh [in Russian].
- Kovalskiy, N.P.** (1978). *Istochnikovedenie i arkhografiya istorii Ukrainy XVI – perv. pol. XVII v. [Source studies and archeography of the history of Ukraine XVI – first half XVII century]* [in Russian].
- Kovalskiy, M.P.** (1992). Aktualni problemy dzhereloznavstva istorii Ukrainy XVI–XVII st. [Source studies and archeography of the history of Ukraine XVI–XVII century]. *Ukrainskyi arkhеографічний shchоріchnik – Ukrainian Archaeological Yearbook*, 1, 261–273. Kyiv [in Ukrainian].
- Krypiakevych, I.** (1994). *Istoriia Lvivskoi Rusi v pershii polovyni XVI st.: doslidzhennia ta materialy [History of Lviv Rus in the first half of the XVI century: research and materials]*. M. Kapral (Comp.). Lviv [in Ukrainian].
- Krylovskiy, A.S.** (1904). *Lvovskoe stavropigialnoe bratstvo: (Opyt tserkovno-istoricheskogo issledovaniya) [Lviv Stavropegial Fraternity: (Experience of Church-Historical Research)]*. A. Krylovskiy (Ed.). Kiev: tip. Imp. un-ta Sv. Vladimira [in Russian].
- Lazorak, B.** (2012). *Tserkovni bratstva Lvivsko-Kamianetskoj yeparkhii (XVII st.) [Church fraternities of the Lviv-Kamyanets eparchy (XVII century)]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Lutsk [in Ukrainian].
- Lazorak, B.** (2014). Dva dokumenty lvivskoho kushnira Vasylya Revakovycha na «Mikroshovskyi» grunt: z arkhivu lvivskoho Bohoiavlenskoho bratstva (1654, 1669 rr.) [Two documents of the Lviv furrier Vasyl Revakovich on "Mikroshovsky" soil: from the archives of the Lviv Epiphany Brotherhood (1654, 1669)]. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych local lore collection*, 17–18, 461–466 [in Ukrainian].
- Lukashova, S.S.** (2006). *Miryane i tserkov: religioznye bratstva Kievskoy mitropolii v kontse XVI veka [Lay people and the church: religious fraternities of the Kiev metropolitanate in the late sixteenth century]*. Moskva [in Russian].
- M. K.** (1931). [Rets.:] Zaikin V. Uchastie svetskogo elementa v tserkovnom upravlenii, vybornoe nachalo i «sobornost» v Kievskoy mitropolii v XVI i XVII vekakh. Varshava, 1930 [[Rev.:] Zaikin V. Participation of the secular element in church government, the electoral beginning and "catholicity" in the Kiev metropolitanate in the XVI and XVII

- centuries. Warsaw, 1930]. *Dobryi pastyr – Good shepherd*, 1 (2), 154–156 [in Russian].
- Maksimovich, M.** (1841). О памятниках Lutskogo Krestovozdvizhenskogo bratstva [About the monuments of the Lutsk Exaltation of the Cross Brotherhood]. *Kievlyanin – Kievite* (pp. 311–324) [in Russian].
- Medynskiy, E.N.** (1954). *Bratskie shkoly Ukrainy i Belorussii v XVI–XVII vv. i ikh rol v vossoedinenii Ukrainy s Rossiey [Fraternal schools of Ukraine and Belarus in the XVI–XVII centuries. and their role in the reunification of Ukraine with Russia]*. Moskva: Izd-vo APN RSFSR [in Russian].
- Menko, V.** (2011). Istorychni doslidzhennia XIX – pochatku XXI st. blahodiinoi diialnosti pravoslavnykh tserkovnykh bratstv kyivskoi mytropolii [Historical research of the XIX – early XXI centuries charitable activities of the Orthodox Church fraternities of the Kyiv metropolitanate]. *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych local lore collection*, XIV–XV, 242–251 [in Ukrainian].
- Mirchuk, I.** (1949). *Istoriia ukrainskoi kultury [History of Ukrainian Culture]*. Miunkhen [in Ukrainian].
- Naumenko, F.** (1963). *Pedahoh-humanist i prosvitytel I. Boretskyi [Teacher-humanist and educator I. Boretsky]*. Lviv [in Ukrainian].
- Ohienko, I.** (1942). *Ukrainska tserkva. T. 1: Narysy z istorii Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy [Ukrainian Church. Vol. 1: Essays on the history of the Ukrainian Orthodox Church]*. Praha: Vyd-vo Yurii Tyshchenka [in Ukrainian].
- Petrushevich, A.** (1880). Akty, odnosyashchiesya k istorii Lvovskogo Stavropigialnogo bratstva [Acts relating to the history of the Lviv Stavropigial Brotherhood]. *Vremennik Stavropigiyskogo Instituta – Timeline of the Stauropean Institute* (pp. 137–148). [in Russian].
- Pushkaryov, L.N.** (1980). Opredelenie, sistematizatsiya i ispolzovanie istoriograficheskikh istochnikov [Definition, systematization and use of historiographical sources]. *Metodologicheskie i teoreticheskie problemy istorii istoricheskoy nauki – Methodological and theoretical problems of the history of historical science* (pp. 102–108). Kalinin [in Russian].
- Ramazanova, D.N.** (2003). Bytovanie pervoy Greko-slavyanskoy grammatiki (Lvov., 1591 g.) v slavyanskikh zemlyakh v XVII–XVIII vv. [Existence of the first Greco-Slavic grammar (Lviv, 1591) in the Slavic lands in the XVII–XVIII centuries]. *Fedorovskie chteniya – Fedorovsky reading* (pp. 277–284) [in Russian].
- Solovyov, S.** (1851). *Istoriya Rossii s drevneyshikh vremyon [History of Russia since ancient times]*. (Vols. 1–6). Saint Petersburg: Tovari-schestvo «Obshchestvennaya polza» [in Russian].

- Solovev, S.** (1856). Bratchiny [Brotherhood]. *Russkaya besida – Russian conversation* (Vol. IV, pp. 108–117) [in Russian].
- Sribnyi, F.** (1907). [Rets.:] Krilovskiy A. Lvovskoe Stavropigialnoe bratstvo. Kiev, 1904 [[Rev.:] Krylovsky A. Lviv Stavropigial Brotherhood. Kyiv, 1904]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka – Notes of the Shevchenko Scientific Society* (Vol. 75 (1), pp. 171–195) [in Ukrainian].
- Sribnyi, F.** (1911). Studii nad orhanizatsiieiu Lvivskoi Stavropihii [Studies on the organization of Lviv Stauropigia]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka – Notes of the Shevchenko Scientific Society* (Vol. 106, pp. 25–40). Lviv [in Ukrainian].
- Studynskiy, K.** (1921). *Zbirnyk Lvivskoi Stavropihii [Collection of Lviv Stauropigia]*. (Vol. 1). Lviv [in Ukrainian].
- Tymoshenko, L.** (2008). Kryza tserkovnoho zhyttia Kyivskoi pravoslavnoi mytropolii naprykintsi XVI st.: interpretatsii istorykiv i svidchennia dzherel [The crisis of church life of the Kyiv Orthodox metropolitanate at the end of the XVI century: interpretations of historians and testimonies of sources]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych local lore collection*, XI–XII, 96–116 [in Ukrainian].
- Ulianovskiy, V.** (1994). *Istoriia tserkvy ta relihiinoi dumky v Ukraini. Kn. 1: Seredyna XV – kinets XVI st. [History of the church and religious thought in Ukraine. Vol. 1: the 15th end of the 16th century]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Fefelova, O.** (2001). *Pravoslavnye bratstva na vostochnoslavianskikh territoriyakh Rechi Pospolitoj vo vtoroy polovine XVI – pervoy polovine XVII vekov [Orthodox fraternities in the East Slavic territories of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the second half of the 16th – first half of the 17th centuries]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Tomsk [in Russian].
- Flerov, I.** (1857). *O pravoslavnykh tserkovnykh bratstvakh, protivoborstvo-vavshikh unii v Yugo-Zapadnoy Rossii, v XVI, XVII i XVIII stoletiyakh [About the Orthodox church fraternities that opposed the union in Southwestern Russia in the 16th, 17th and 18th centuries]*. Sankt-Peterburg: N.G. Ovsiannikov [in Russian].
- Fonkich, B.** (1975). *Novye raboty po istorii grecheskoy kultury poslevizantiyskogo perioda [New works on the history of Greek culture of the post-Byzantine period]*. *Vizantiyskiy vremennik – Byzantine time*, 36 (61), 194–199 [in Russian].
- Kharlampovich, K.** (1898). *Zapadnorusskie pravoslavnye shkoly XVI i nachala XVII veka, otnoshenie ikh k inoslavnyim, religioznoe obuchenie v nikh i zaslugi ikh v dele zashchity pravoslavnoy very i tserkvi [Western*

Russian Orthodox schools of the 16th and early 17th centuries, their attitude to non-Orthodox, religious education in them and their merits in the protection of the Orthodox faith and the church]. Kazan: Tipolitogr. Imperat. Un-ta [in Russian].

- Tsikhovskiy, H.** (1931). [Rets.:] Zaikin V. Uchastie svetskogo elementa v tserkovnom upravlenii, vybornoe nachalo i «sobornost» v Kievskoy mitropolii v XVI i XVII vekakh. Varshava, 1930 [Western Russian Orthodox schools of the 16th and early 17th centuries, their attitude to non-Orthodox, religious education in them and their merits in the protection of the Orthodox faith and the church. Warsaw, 1930]. *Zapysky ChSVV – Notes ChSVV* (Vol. 4 (1–2), pp. 378–385) [in Russian].
- Chyzhevskiy, D.** (1929). *Filosofia na Ukraini [Philosophy in Ukraine]*. Praha [in Ukrainian].
- Sharanevich, I.** (1896). *Iosif Shumlyanskiy, episkop Lvovskiy ot 1667 do 1708 g. [Joseph Shumlyansky, Bishop of Lviv from 1667 to 1708]*. Lvov [in Russian].
- Shmidt, S.O.** (1976). Nekotorye voprosy istochnikovedeniya istoriografii [Some questions of source studies of historiography]. *Problemy istorii obshchestvennoy mysli i istoriografii – Problems of the history of public thought and historiography* (pp. 265–274). Moskva [in Russian].
- Shustova, Yu.Ye.** (2009). *Dokumenty Lvovskogo Uspenskogo Stavropigiyskogo bratstva (1586–1788): istochnikovedcheskoe issledovanie [Documents of the Lviv Assumption Stauropean Brotherhood (1586–1788): a source study]*. Moskva: Yazyki slavyanskoj kultury [in Russian].
- Yaremenko, P.** (1964). *Ukrainskyi pysmennyk-polemist Khrystofor Filalet i yoho «Apokrysys» [Ukrainian polemicist writer Christopher Filalet and his "Apocryphal"]*. Lviv [in Ukrainian].
- Yaremenko, P.** (1982). *Ivan Vyshenskyi [Ivan Vyshensky]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Yaremenko, P.** (1986). *Meletii Smotrytskyi: zhyttia i tvorchist [Meletiy Smotrytsky: Life and work]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Bobrzyński, M.** (1881). *Dzieje Polski w zarysie [An outline of the history of Poland]*. Warszawa – Kraków: Nakład Gebethnera i Wolffa [in Polish].
- Chodyncki, K.** (1934). *Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska: zarys historyczny 1370–1632 [The Orthodox Church and the Republic of Poland: historical outline 1370–1632]*. Warszawa [in Polish].
- Ćwikła, L.** (2006). *Polityka władz państwowych wobec Kościoła prawosławnego i ludności prawosławnej w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Litewskim oraz Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1344–1795 [Policy of state authorities towards the Orthodox Church and Orthodox people in the Kingdom of Poland, the Grand Duke of*

- Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth in the years 1344–1795*. Lublin [in Polish].
- Franko, I.** (1892). Charakterystyka literatury ruskiej 16–17 w. [Characteristics of Ruthenian literature 16–17 centuries]. *Kwartalnik Historyczny – Quarterly historical* (Vol. 4, pp. 693–727) [in Polish].
- Isaievych, I.** (2006). *Voluntary brotherhood: confraternities of laymen in early modern Ukraine*. Edmonton; Toronto: Canadian institute of Ukrainian studies press.
- Korzon, T.** (1889). *Historia nowożytna. T. 1: Do 1648 roku [New history. Vol. 1: Until 1648]*. Kraków [in Polish].
- Kuźmak, K., & Szegda, M.** (1995). Cerkiewne bractwa [Orthodox brotherhoods]. *Encyklopedia katolicka – Catholic encyclopedia* (Vol. III, pp. 14–18). Lublin [in Polish].
- Lewicki, K.** (1933). *Książę Konstanty Ostrogski a Unja Brzeska 1596 r. [Prince Konstanty Ostrogski and the Union of Brest 1596]*. Lwów [in Polish].
- Lorens, B.** (2005). *Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII i XVIII wieku [Orthodox brotherhoods in the Przemyśl eparchy in the 17th and 18th centuries]*. Rzeszów: Wyd. UR [in Polish].
- Loziński, W.** (1902). *Patrycjat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku [Lviv patriciate and burghers in the 16th and 17th centuries]*. Lwów, 1902 [in Polish].
- Mironowicz, A.** (2003). *Bractwa cerkiewne w Rzeczypospolitej [Church brotherhoods in the Polish-Lithuanian Commonwealth]*. Białystok: Offset-print [in Polish].
- Ptaśnik, J.** (1925). Walki o demokratyzację Lwowa od XVI do XVIII wieku [Fight for the democratization of Lviv from the 16th to the 18th century]. *Kwartalnik Historyczny – Quarterly historical* (Vol. 39 (2), pp. 228–257) [in Polish].
- Zubrycki, D.** (1844). *Kronika miasta Lwowa [Chronicle of the city of Lviv]*. Lwów: t. Staurop. inst. [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 09.02.2021 р.